

СВРТНИЧАР

драги Михајловски

crkvene stege! Odagnaču svoju grešnu prošlost! — strastveno: — Verujem u slobodnu ljubav! — kotačima: — Gazte ga! Creva mu povadite! Istucajte ga u pustinjski prah!

Kotači gaze, grizu, pljuju nepokretno telo Dž-a.

Krastotrn otklanja masku sa trnjem i krastama: Žena sam i tražim iskrenu nežnost — mazno: — Pridite, prijatelji moji.

Kotači pomažu novom sutra...

Vozilo odlazi. Na scenu ostaje leš (gospodina) Džokomira.

I cela se scena sa pustinjom i Džokomirom podiže. Savija se kao da je naslikana na platnu.

Iz beline koja ostaje na slici, izranja muzika simfonijskog orkestra.

(Dijalog bez epiloga.)

...1. Budite večito gladni! Tada ste već slični 2. Tretiraj je (ga) kao palačinku. Maži je (ga) medom, marmeladom, orasima, čokoladom... Progutaj je (ga). Radi to kao da je po njenoj(njegovoj) želi. Tako će ublažiti i njen(njegove) i svoje telesne patnje.

3. Pokloni joj(mu) u metalnoj kutijici sa anagaram svoj kažiprst sa prstenom ili levo uvo sa mindušom. To će je (ga) strašno zadovoljiti, kao da joj(mu) daruješ poslednju ružu ili vremeplov.

4. Gustirajte se sa ljubavlju. U svakom zalogaju nadite deo sebe. Postajete neophodni jedno drugome. Čisto, ravnometerno, iskreno žvačite.

5. Zamišljajte! Potera za hranom je neosporno uzbudljiva koliko i hrjanjenje: soko i pile, vuk i jagnje, lov i srna... Ulogu plena menjajte prema spolažnjim vremenskim uslovima: kada je vruće — igraj je ti, kada je kišno — ona.

6. Usavršavajte vizuelni utisak. Koristite odeću od kože, somota ili sličnog nadražujućeg materijala. Neka vas inspiriše rafinman francuskih gurmanna, njihova pobožna strast ka spoju izbora i memle, radanje i gnilenja. Ukus tamjana može biti isto toliko brutalan, koliko je božanstven zagrijaj gnjile kruške.

7. Šalite se! Napišite oproštajno pismo. Zatim, sa naglašenim apetitom pojedite svog minijaturnog marcipanskog dvojnika (može biti i od želea ili žutog pudinga). Zatim, nonšalančno izvadite pismo iz koverte i procitate vašu poslednju želju: »Zavežujem svoje telo napretku kulinarstva.«

8. Romantika izumire u praznom želucu. Ali, sitost je banalna, troma, najgora prevara maštanju. Svakodnevno nadražujte apetit, ali se nikad ne prožderite do kraja. Budite večito gladni!

(Ethica anthropofagon.)

...Od jutros, ponovo puštaju »Bitlse«. Let it be».

— Spomnju, nekakda, ti igrali u kaka ja to električeskaja grupa. Ljubožnatjelni maljöik. Sin vjes u atca... — mrmrlja baba Parka, okrećući šoljicu kafe: — Hu, tak, pered tebjia dologa daroga. Panimajše — put. Možet biti duhovnij, tvorečeskij... Adin čelavjek. Letajet... Adin krakadil. Baljšoj, talstoj, nu daragoj. Dremjot.

— Kak krakadil dikobrazu progoltil

Džie glavu i sa jo uvek pronicljivim pogledom sedamdeset petogodišnje Ruskinje rendgenski zaključuje: — I vot. Ruskaja skaska. Očen poučateljnaja.

— Let it be! Bodljikavo prase stišava Zubobolu krokodilu da bi ga ovaj lakše progutao. Ti nemilosrdni zakoni prirode! Cosavi, bezopasni rokeri smazani od svemočnog dijalektičara — mister Krakadila! Ili: bivši rokeri — sadašnji krakadili, slasno su progutali i sebe same.

Adnaka, ja pisatelj, abiknovjeni.

Никој од Станицата не го знаеше вистинско име на свртничарот Флечер. Него сите така го завикаа уште дента кога је допрочита книга-та број двесте седум од личната лектира и кога воодушевен почна да им кажува на луѓето за галебот Флечер, ненадминливият цар на перендиите. Не се знае кој прв така го завика но се знае дека како последно отиде во Општината и извади нова лична карта на која, покрај името и презимето, му го внесоа и прекарот. Тој беше необично горд на новото надиме оти веруваше дека во него, во тој помалку туѓин збор од шест нација се собрили ведено сите негови ноќни самоодречувања и прегалства, сите негови стремежи. Или, кажано поинаку, тој го прифаати името Флечер како еден вид признание за својот напредок, за своето раскрстување со минатото, со незнаењето. Со времето тој стануваше се поупорен и понастојчив во намерата да им ја објасни на луѓето основната идеја. Веднаш им велеше: »Читайте го Флечер! Само Флечер може да ве спаси! Флечер ја знае суштината! Со Флечер и недостигното е достижно!« Но, единствено постигна да го прекрастат а неговото вистинско име да остане како штут службен податок.

Бидејќи различно. Луѓето, рака на срце, го прифаќаја новото надиме но, суштински, ништо не се измени. За нив Флечер и натаму си остана Флечер: обичен, малку намјорест, свртничар од Железнничката улица, кого сите, по малку, си го имаа на удуру најмногу поради гласот што го биеше дека барем половината плата је дава на книги. Многумина и му велеа дека за негавата работа треба приземјен човек и дека читањето само може да го фрли на странницата но Флечер само им се смееше в лице.

Задржноста кај луѓето се разви до видлив степен дента кога еден клептомански настроен ложничар — којзнае што мајка го тераше или кој ѓавол го дупна — му ги претресе »Цивилник« панталони и во задниот цеб му ја најде новата лична карта. Тој беше само толку писмен колку што му беше потребно да прочита што беше таму напишано, но прочитаното како вистинска чума се расчу низ Станицата. Луѓето падаа од смеа. И Флечер пагаше од смеа се додека не сфати на чија сметка е смеењето. Тогаш укупујују му падна на срце, се најнути и рамно три месеци со никого не прозборе. Но, неговото работно место беше такво што најмногу можеше да

Сепак Флечер и натаму остана при своето: дека луѓето треба да се превоспитаат ако се веќе некако воспитани а оние невоспитаните, (таквите ги имаше најмногу), првии да се воспитаат а потоа да се превоспитаат. Веднаш да кажеме дека Флечер не беше никаков аматер. Тој уште во книгата број триесет и осум од списокот прочитани книги имаше научено напамет цел куп правила и одредби сврзани со Законот за постапност во спроведувањето на идејата. И уште веруваше дека за остварувањето на која било идеја најважен е личниот пример. Затоа, за да се издигне себе си до едно урнечко рамните, тој денонсочно, баш како кој, работеше на себе. Немаше нешто што можеше да го замисли а за кое не веруваше дека кога-тогаш ќе го оствари. Така беше и овојпат.

Но, луѓето од Станицата не сакаа да чујат за било какви промени а најмалку за оние со кои Флечер си го богатеше умот. Таа безлична вручица од немуслечки типови што со векови нана-зад се задоволуваше со добра ерекција и подносливата беда претопуваше во сопствената аморфност се живо и диво, се што се обидуваше да пркне и да се издвои, да мрдне лево-десно и да

поднесе намјорост. Немоста беше веќе нешто што лесно можеше да му го земе лебот. Тоа и му го рече шефот на Станицата кога на истекот на третиот месец го повика кај себе. Флечер никако не зборуваше.

»Нејкиш да лафиш со љуб'то?« Нејкиш а? «Флечер стоеше и натаму како немтур.

»Ке сакаш, ќе сакаш!« повторуваше шефот, еден гад што смрдеше на глупост и кромид и што баш тuka пред Флечера, со нозете качени на дрвената маса, непристојно водеше парчиња мислици од поцрвениот нос.

»Ке добиеш отказ!«

Флечер малчеше уште три минути поучен од книгата број седум од големата листа во која пишуваше дека молчјето е апсолутна семантичка категорија особено ако е добро дозирano. Но, кога гласата уште еднаш му се закани со отпуштање, Флечер веднаш постапи по книгата триста девет во која убаво стоеше дека молчјето не е секогаш злато туку многу често знак за глупост и немок. Затоа, имајќи је на ум поуката од наведената книга, веднаш му рече на шефот дека отказот добро би му дошол, дека, всушиност, одамна го чека но дека никогаш не

Proliv nikog ne čeka!

собрал довольно храброст тоа сам да го направи. »Затоа«, рече Флечер, »вашата помош во тој правец многу ќе ја ценам!«

»Иш, иш надвор!« викаше шефот а Флечер, онака наивно, не сфаќајќи је причината за ваквиот ненадеен излив на бес, стоеше скоро во став мирно, баш како војник пред својот капетан. Немаше ништо на светот што можеше да му ја урне почитта што природно ја имаше кон претпоставените. Уште две минути размислуваше што имаше лошо во тоа што го рече а што така силно го размири шефот но кога ништо не откри единствено реши да причека овој да се смри.

Гадот најпосле престана со викањето, само се цареше во Флечера, ја искриви муката, нешто црно му заигра под капата, никој не смееше така со него да разговара, никој. Не беше навикнат тој на контри. За него отсекогаш важеле само оние закони што тој ги знаеше. А еден од нив беше и оној по кој со претпоставениот треба мудро, со наведната глава. Чудниот спој од наведната глава и безобразни зборови што сега првпат го виде кај Флечера скоро сосема го распамети. Што ли сакаше свртничаров? Во напорот да мисли, неговата глава ненавикната на мислење, се изобличи како гајда. На крајот, се што навистина направи се сведе на тоа што силно удри по масата, му се закани неколкупати со показалецот и му ја покажа вратата. Флечер знаеше сосема добро каде таа се наоѓа, си ја стави капата, најучтиво се повлече наназад со лицето кон шефот, кимна со главата во знак на поздрав и се изгуби надвор на улицата.

»И да лафиш со љубето, разбра? Немтуришта туа некум!« Тoa беше последното што го слушна од шефот. Кога се најде на улица, како ништо да не било, почна да си свирка една мелодија што постојано је вртеа на радио но по три минути некаква нафакаму надодре до главата и потоа по целиот пат до дома не можеше да се ослободи од кошмарот што му го матеше умот и му ги одземаше нозете. Нешто необјасниво, некоја лоша сила што се ослободи од Станицата и што сета му се напика во неговото суштество почна да го тормози. Таа никако не го припушташе целиот пат до станот.

Дома сепак успеа да се смири, малку со помош на апаурините што ги голтна како бомбони, а многу повеќе со помош на книгата сто и седумнаесет во која еден германски манијак до ситница ја имаше разработено проблематиката сврзана за суетноста. Флечер не се загрижи заради тоа што ја најде кај оној простакот, неговиот шеф, туку затоа што ја виде како цвета и кај себе. Реши да ги вложи сите сили да је искорени. Веруваше дека токму таа, суетноста, е една од главните причини за наопакоста на светот. Во секој случај, вака си заврши оваа девија кај шефот, а Флечер пак си остана да си работи кај свртницата. Само што сега почесто бараше да работи трета смена. Ги сакаше ноките покрај пругата. Особено чистите ноки. Тогаш небото беше начинкано со звезди а тој можеше, што се вели, меѓу два воза, да си ја бара својата. Еднаш дури му се стори дека си ја виде болскотна меѓу дружките. Ненадејната радост сама му го впери прстот нанатму но, веднаш беше казнет. Другиот ден мораше да си ги крие брадавиците.

Возовите доаѓаат и заминуваат а телото на Флеснер старееше. Како ја замина триесеттата со сите гроболи, глаболи што го навјасаа и сите пецања кај срцето ѝ слабините се повеќе размислуваат за она што има направено во животот. Си помислуваат колку многу има прочитано а сепак на платниот список беше претпоследен. Не му беше криво за тоа. Криво му беше само кога ќе му текнеше за тоа дали правилно постапил во однос на нештата, дали правилно одбrazil ако воопшто негово беше одбирањето. На пример, бидејќи со години, систематски и сектрано, си го воспитуваше духот не ќе беше ли подобро да го сосредоточеш своето знаење са

мо во една насока? Да земеше, на пример, да ги изучава завртките со крив агол кај песочните локомотиви, сега, со упорноста и бистрината што ја имаше, сигурно ќе беше шеф на Катедрата за завртки со крив агол кај песочните локомотиви на Факултетот за завртки. Или, да ја проучуваше замастеноста на извиените навртки кај вагоните од крив тип, денес сигурно ќе предаваше на Катедрата за замастеност на извиените навртки кај вагоните од крив тип на Факултетот за замастени навртки. Сигурно. Вака, воспитувајќи се и образувајќи се деноноќно изгледа научи само нокќе да се гледа во небото. И како што беа светците распратки така му беше и знаењето. И сите му се потсмеваа. А Флещер ги дочекуваше и испракаше возвовите прецизно и безгрешно.

Но, ваквите налети на бес брзо и безболно ги скротуваше со книгата сто деведесет и осум во која точно пишуваше што е тоа кариера. Флекер сфати дека тоа не е за него. Веруваше дека га е измислена од оние на кои амбициите им се поголеми од способностите за да ги газат оние што се способни но без амбиции. Безочноста и бескрупнозното што најчесто се покажуваа при тоа беша нешта од кои му се темнеше. Беше убеден дека борбата за укинување на сите кариери од било кој вид е првенствена и неодложна.

ваше за убавината на нивната работа но тие, за жал, го гледаа бледо. Тие подлизурки и линшки гледаа што е можно полесно да стигнат до некое друго место во Станицата, некое, што веруваа може да им го даде само шефот на Станицата. Затоа постојано се метаа околу него, шеф-шефе викаа, а свртницата је сфаќаа само како нужно зло.

Флечер не беше будала за да не го знае ова. Точно знаеше дека работите се такви какви што се, поставени наопачки, но тој беше убеден дека ќе работи онака како што му налажа совестта па макар за тоа платил и голем цех. Јасно му беше дека тутка степенот на идеализам, што се вика, беше доста висок, но исто така знаеше дека без идеализам нема мрднување ни педа напред. А тоа мрднување напред во Станицата доброволно одбира да го изправи самиот тој. До појавувањето на Флечерка тоа беше и единствената смисла на неговото живеење.

Жivotот на Флечер почна да се менува еден ден кога во неговиот живот, тихо и ненајавено, влезе Флечерка. Таа, баш како и Флечер, си имаше свое име и презиме но, по средбата со него, кога лутеше се почесто почнаа да ја гледаат во неговото друштво, едноставно заборавија како се вика и ја завикаа Флечерка. Имаше, се разбира, доза на подбив во ова прекрстување но тоа, за среќа, никому не му пречеше особено не на оние на кои можеше најмногу да не им се допадне. Причината беше мошне едноставна: Обајцата изгледаа до толку преокупирани еден со друг што ваквата злобна конотација во она што го зборуваше окoliniата немаше ни најмала можност да пронде до нивната свест.

Флечерка осамна во бутката кај Станицата еден мартовски ден и оттогаш па скоро до крајот на август, тута продаваше леб, сендвичи со плескавици, кебапчиња, пинерлии, јогурт, безалкохолни пијалаци и пиво. За нејзината врска со Флечера секако е значајно спомнувањето на овој мартовски ден зашто периодот на рана пролет несомнено носеше редовна емоционална криза за Флечера кога денонеко гортомозеше чувството на имање нејасна празнина во себе што бара брзо и неодложно пополнување. Не без значење е и фактот што токум таа вечер, пред излегување, Флечер ја допричата книгата број осумстотини триесет и седем која што за првпат, по подлого време, му ја разби потиштеноста и го направи да се чувствува необично сигурен во себе, необично надмокрен над сопствените комплекси особено над оној што го правеше беспомошен пред жените. Значи Флечер баш како фраер од некој американски филм се исторпи таа вечер кај бутката, се налакти убава на испушнениот дел и безобразно се загледа во Флечерка. Тea беше како нешто зафатена околу скаратка иако гаволското и окце го држеше под контрола целиот простор пред продавницата.

»Повели«, рече Флечерка.

Флечер молчаше безобразно.

»Што сакаш?« рече Флечерка.

Затоа кога ќе са фатеше себе си како размислува за она што направил и што можел да направи понапаку во животот во смисла на правење кариера, неосетен срам му избиваше на образите и му ги поцрвнуваше до уши. Потоа, откако се ќе си дојдеше на свое место вклучувајќи го и бледилото на лице тој мирно и сталожено ќе си ја собереше вечерата во најлонот и ќе заминеше на свртницата.

Токму тука, може да се каже, Флечер беше најослободен. Никада така неоптоварен не се чувствуваше како овде, покрај пругата. Споен со шините и нокта, патуваше тој слободен меѓу звездите а истото им го пожелуваше и на другите луѓе. Само тогаш ја чувствуваше сета благодет на своето занимање и бескрайно се гордееше со него. Не можеше да сфати зашто луѓето постојано трчаат по нови работни места. Тој ја нееше постојаноста во изградувањето, веруваше дека ова е време на специјалисти а оние што скокаваа од место на место ги сметаше за обични штетници и шарлатани. И една друга особина беше за пофалба кај него. Штом ќе дојдеше до некакво сознание веднаш им го кажуваше на другите без претензии да се наметне. Така на неговите колеги- свртичари честопати им збору-
ваше:

»Што сакаш?« рече Флечерка.
»Тебе!« рече Флечер и тоа беше си што кажа таа вечер. Флечерка потоа пак се врати кај скарата, вртеше нешто превртуваше а Флечер упорен и пресигурен во себе стоеше и натаму налактен и се гледаше во неа. Флечерка по десет минути пак го праша што сака а тој со прстот покажа на неа. Таа уште пет минути ја доправаше скарата потоа застана карши него отаде стаклото, делуваше свежо и чистотно со кокот фатен одназад, покажа со прстот кон себе а Флечер кимна со главата. Најпосле ја отвори вратата а кога Флечер влезе во бутката, таа уште успеа да го изгасне светлото и да го обеси напинишот »Затворенок« пред да ја допрат тенките прести на свртничарот и барем привремено да и ја згаснат пролетната жед за исполнетост.

Флечер са заљуби во Флечерка скоро без да се ти. Отпрвин Флечерка редовно одеше кај свртницата кајшто заедно ги гледаа звездите, а потоа одењето го сведе на разумна мерка, особено

Molimo, ne bacajte cigarete na pod – bubašvabe će dobiti rak.

но по онаа вечер кога Флечер, несвесно се разбира, и рече дека не може да ја пронајде нејзината звезда на небото. Флечер беше убеђен дека таа ги сака звездите како него а Флечерка дека тој сака да се ожени за неа како што таа сака да се омажи за него. Кога Флечерка виде дека Флечер е Флегма повеќе не му дојде кај свртницата. Уште утрината рано Флечер се нацрта пред бутката но од Флечерка немаше ни трага ни глас. Тој ги помина сите бутки во градот а неа никде ја немаше. Единствено дозна дека заминала во некој друг град несрека и тажна.

Сознанието дека Флечерка заминала несрека и тажна го мачеше Флечера и му причинуваше тап бол во градите додека сега сам ги гледаше звездите во чистите ноќи. Ваквата состојба со времето, наместо да се подобрува стануваше се полоша и полоша. Флечер тога повеќе не можеше да го поднесе, отиде кај шефот, зеде денови од годишниот одмор, (Флечер години наназад не користел годишен одмор), и почна да ја бара по градовите. Сиркаше Флечер од бутка до бутка и најпосле дозирка.

Флечерка го прими можне студено. Флечер веднаш и предложи брак. Таа веднаш го одбила. Флечер зина и никако не можеше да сфати. Таа му рече дека сега студира и дека никако нема намера да се омажи за обичен свртничар.

»Обичен?« се чудеше Флечер не сфаќајќи го значењето на о што таа мислеше да го каже.

»Да, обичен!« повтори мирно Флечерка гледјќи го право в очи.

Флечер мислеше дека сонува но кога се созеде веднаш и рече дека тој воопшто не е обичен свртничар, дека знаењето му е огромно, дека прочитал деветстотини триесет и шест книги и дека сега ја чита деветстотини триесет и седмата. Таа само студено се наслеаа а Флечер немаше никакви докази за својата искреност. Тој можеше, се разбира, барем да ги изнареди сите наслови на книгите чиј број го спомна, но за тоа немаше можност бидејќи теа со зер, го спушти стаклото преку отворот, го истакна натписот »Затворено« и исчезна во ноќта.

Флечер се врати кај свртницата со горчина во гркланот. Се обидуваше да си пемогне со сите можни теории за воспитување и скртување на чувствата. Со помош на прирачникот што на неговата листа прочитани книги го носеше бројот четиристотин и пет, а што се однесуваше на амортизацијата односно спречување на налетот од љубов, Флечер се обидуваше да се концентрира и да ја уништи болката. Таму пишуваше, а тоа Флечер пет пати го препрочита и го научи напамет, дека вистински големата љубов е во универзумот а дека ововременската е само нејзин блед отпечаток, дека само звездите, (Флечерка немаше своја звезда), искрено се љубат и затоа толку миленијуми останале заедно.

За жал, ништо не му помогна. Болката ја замени тага и тагата со доаѓањето на есената уште повеќе го фрли во депресија што безимилосно го претвори во куп лабави мускули и виуги. Дождовите што надојдоа потоа само ја влошија состојбата. Беше жално, во тие есенски денови, да се помине покрај никото кукре од Железничката улица и зад потгрннатото перде од прозорецот да се види темното лице на свртничарот како празно се цари во еднолично пејсаж надвор на сокакот. Во таква состојба, со многу мали и невежни исклучиоци, Флечер го помина целиот свој годишен одмор.

По тридесет дена, пет часа и десет минута тага и пасивност, Флечер речи да је менува работата. Ваквата одлука како малку да го врати меѓу живите. Петнаест денови со ред ги следеше малите огласи по весниците и најпосле успеа да одвои три места на кои беше сигурен декат ќе се јави ќе ги добие: Гласноговорник при Центарот за искривен вид, толкувач на девијациите во душникот на белите глувци и предавач на Катедрата за продолжени јазици при Филозофскиот факултет, Веднеш подготви три молби со сто динари таксени марки, ја напиша сопствената

кратка биографија во три примероци преку индиго, го фотокопира сведелството за завршено основно образование како и уверението за положен свртничарски испит. На главниот адрут, спискот на прочитани книги, посвети најмногу време и внимание. Цел ден изгуби да ги подреди изворниците на сопственото образование како азбучно, по автори, така и тематски, според областите што ги обработуваа. Најпосле, уредно и навремено ги поднесе документите на трите дотични места, и се смри. Од тој ден почна редовно да оди кај свртницата сега со малку поникнава тага. Си мислеше кога ќе оди на новото работно место дали ќе може пак да ги гледа звездите во чистите ноќи. Но, тогаш помисли на Флечерка и се убеди дека ова е цената за да дојде до неа. Сфати дека таа му треба и беше сигурен дека ќе ја добие.

Деветстотини триесет и седмата што је немаше дочитано не ја ни спомна.

»Шуљупуль, шуљупуль,« викаше шефот и фаќаша од смеа заедно со сите околу него што највулгарно се држеа за stomatite. Флечер никако не сфаќаше во што е проблемот. Излазе. И другите излегаа по него и застанати пред канцеларијата од шефот, дочека Флечер полека одминуваше, уште долго паѓаа од смеа. Флечер, пред сосема да исчезне од Станицата уште долго само ги покриваше рамениците. Вечерта је допричата десетстотини триесет и седмата книга и отиде под небото за пак да ги гледа звездите. Си ја виде сопствената како се уште хармонично мижурка таму негде близку до Големата мечка.

Поминаа триесет денови а Флечер немаше никакво известување. Тоа воопшто не го загрижуваше зашто беше сигурен во себе и во своите квалитети. По долго размислување, а знаеше дека негово ќе биде решението, одлучи да стане предавач на Катедрата за продолжени језици при Филозофскиот факултет. За да остане учитв до крај, смисли убав текст што ќе го испрати до другите две институции а во кој главно ја изрази својата благодарност за укажаната доверба и истовремено своето големо жалење што од повисоки причини, не ќе може да стане член на нивните колективи. Потоа отиде да се прости од свртницата. Се појави кај шефот и му рече дека кога ќе се врати сака да си го види отказот на масата.

»Шуљупуль, шуљупуль,« само викаше шефот по него и се држеше за stomatite од смеа.

Дента, а тој беше триесет и петтиот ден откако се јави на конкурсот во поштата го чекаа две сини плика. Флечер без бранье, зашто точно знаеше од каде може да бидат, ги зеде пликата и ги прочита адресите на испракачите. На единиот пишуваше Центар за искривен вид а на другиот Биолошки институт. Флечер се наслеаа пред да ги отвори и само ги крена рамениците сакајќи да каже дека веќе ги отпишаа. Во писмата, скоро идентично пишуваше, како и во секое ванално циркуларно писмо, дека документите не му биле замени предвид поради несоодветното образование и дека истите може да ги подигне во просториите на институциите од толку до толку часот на тој и тој ден и имаше на крајот дружарски поздрав, се разбира, потпис од надлежните лица и печати. Флечер не можеше да поверила на сопствените очи. Неколку пати ги пропри и ги препрочита писмата на тоа никако не му помогна да је промени содржината. Флечер не знаеше што да прави со себе. Набрзина излезаа од дома и како удрен трчаше до Филозофскиот факултет. Првих го побара шефот на Катедрата за продолжени језици но како тој не можеше да то најде никаде се бувна право во просториите на Деканетот од каде што најљубезно беше сфрлен со мошне слично ображложение како што дента Флечер го доби написмено од другите две институции. Кога се најде на улица направи обид да дојде на себе но тоа воопшто не можеше да го изведи. Веќе повеќе од скршен. Некоја новоослободена сила го стегна кај рбетот и му го преполови. Тој така преполовен некако доклинка до Станицата. Рамно два часа се трудеше да се залепи пред два влезе кај шефот. Којшто пиеше некакво евтино ракишиште со нозете качени на масата.

»И?« го дочека шефот.

Флечер стоеше избезумен пред шефот, никој тогаш не знаеше што има на ум и што може да направи. Но, шефот, ненавикнат да размислува за лутето повеќе одшто нему е потребно само го праша на кое место го примиле. Флечер ништо не одговори. Шефот потоа го праша дали останува при бањарето за отказ. Флечер и најгаму молчеше. Шефот почна да се смее, потови го облија од смеене а и сите други што брзо надвојдоа и се насобраа околу гласата. Флечер почеше да го скрещне на споредниот колосек кон старата гаража вечерниот воз што без застану-

Веќе следниот ден се разбра во Станицата дека Флечер сака да го менува работното место. Луѓето кога видоа каде се се беше јавил, од почеток не веруваа, потоа си рекоа дека е чукнат а најпосле, кога видоа работата е сериозна, некој му кажа шефот на Станицата. Овој веднаш го повика Флечера.

»Шо ми мутиш нешчо, бе љанго?« Флечер стоеше пред шефот малку како поспртан но сепак се чудеше зашто е необично што сака да го менува работното место. Шефот му рече дека тоа си е обично но дека се необични местата за кои што конкурираат. Флечер гледаше во шефот како заутен. Шефот потоа додаде дека тој нема соодветни квалификации. Флечер уште повеќе се заути.

»Токму си ти или нетокму?« рече шефот.

Флечер му рече на шефот дека убаво ќе се сакава на сите кога ќе се замине. Шефот почна да се смее заедно со сите други што во меѓувреме се насобраа околу него. Флечер не можеше да сфати зошто се смеат. Оти стоеше така рамнодушно заутен гуминска сакка да го фатат и низ отворената врата да го фрлат право на шините. Флечер сакаше и сам да излазе но тагаш некои се сетија да не во меѓувреме Флечер се здobil со друго образование. При помислата фасите им се искривија од злоба. Потоа шефот го праша Флечера дали има друго образование освен свртничарското.

»Се разбира,« рече Флечер и живна набаре одјај го чекаше тоа прашање. Шефот, иако му беше непријатно и одјај ја совладуваше зависата што го гризеши, го праша какво. Флечер тука, пред сите, му ги изнареди сите деветстотини триесет и шест книги што ги имаше прочитано.

Kad ljubiš žensku što puši — to ti je kao da ližeš pepeljaru.

вање минува низ нивната Станица точно во 21.10 часот.

Флечер застана под звезденото него. Да доага-
њето на возот имаше точно уште девет мину-
ти...

Одеднаш го слушна свирежот на локомотива-та. Потоа од делечината ја здогледа композицијата што јурише со деведесет километри на час. Флечер без размислување ја сврте свртницата. Возот тргна со споредниот колосек. Фаражата се наезжи и го очекуваше.

»Могуќно ли е? Могуќно?« викаше щефот на Станицата трчкајќи кон Флекера. Потоа му пријде, го гушна и уште долго то гушкаше: »Убав мој!« викаше, »Флекер бе, факман! Најарен скретничар си бил на веко!« Потоа со двете рце го поткренла и пак го спушти на земја. »Судиро е избегнат! Алал вера!«

Флечер дури тогаш го забележа дугиот воз што зазбифтан исчезнуваше по главниот колосек во спротивна насока. Секавично се сврте.

Старата гаража се уште стоеше на своето место наежана, а многу горе, над неа, по небесните шини, елегантно јуреше неговиот воз. Потоа дотрчаа другите службеници, оние исти подлузу - кишто за атер на шефот му се подсмеваа и го потцењуваа. Го прашаа со која рака је свртил свртницата а бидејќи тој молчеше тие му ги бациваа обете. Одеднаш се виде себе си во големата сала на градското собрание и тоа седнат на почасно место. Еден човек, а му се стори дека е лично претседателот на градот, му држаше здравице. Потоа две убави девојки со рамни кркми и крупни очи му подарија букети цвеќе и го бакнаа право в уста. Тројцата најдобри уметници од градот му направиша портрет на лицето место но, бидејќи носот воопшто не му се допадна тие му се извинија, донесоа ново платно и повртно го насликаа. Одеднаш, од длабочината на салата се појави Флечерка, здрав аи наслеена, во долг фустан со раширен раше прииде и седна до него. Флечер не знаеше што е среќа но веруваше дека ако таа постои тогаш мора вака да изгледа. Потоа му напишала огромна благодарница и му ги предадоа клучевите од колата — дар од градоза свој смел свртничар. Флечер ја зграби Флечерка а таа никако не го припушташе. Тука јавко пред сите го љубеше. Потоа влегаа во колата. Флечер му се заблагодари на личниот щофер што му беше ставен на располагањема дадбогата напојница и го отпушти. Претседателот лично му посака добар провод а сите други весело им мавтаа. Флечер се заблагодари според книгата двесте и дванаесет од него-вата листа во која што беа описаны сите начини на учитиво однесување. Потоа им отпоздрави на сите со раката а истотот тоа го стори и Флечерка. Флечер го зграби воланот а Флечерка бесрамно се разголоваше крај него. Јуреа по автопатот. Флечер притиска на гаста и ја зголеми брзината на двесет километри на час. Флечерка, раскомотена, се кикоташе крај него. Флечер забележа црна прегра на патот. Притиска на свирблатата...

Флечер го слушна свирежот од локомотивата. Стоеше и натаму до сртницата а часот беше точно 21.10. По малку од далечината ја здогледа композицијата што јуреше со деведесет километри на час. Погледна во небото. Неговата звезда се издвои и падна а набот потемне. Воз-от наближуваше. Гаражата се наеки и го очекување.

Ja сврте свртницата.

iz najnovije hrvatske (smehovne) proze

zamislite duhovitu priču, kako je to neobična pojava

Još samo prije nekoliko mjeseci vjerovala sam kako će mi književnost uvijek uspjevati osigurati suguran prostor u koji ću moći utrčati prekinutvi jedan od vlastitih životnih bijegova. Danas čitam novi Tribusov roman, čija se zabavnost i uspješna krimić realizacija pođudrumijevaju, ali ja bih, iskreno rečeno, bila puno sretniji čitatelj kada ne bih prepoznавala svakodnevnu zbilju koja je Tribusonu poslužila kao inspirativna literarna grada. Bilo bi lijepo da je po indikatorima prisutnim u paragrafu: »Anarhična gibanja ogromnih razmjera tamo u, za sada, dalekoj Crnoj Gori, medusobna optuživanja, štrajkovi i demonstracije, začinjeni poskupljenjima, nestashićom, i strmoglavim padom standarda u mračno bespuću siromaštva. . . .« jasno da je riječ o romanu koji ulazi u kontekst autorove fantastičarske faze, te da smo mi stvarni čitatelji recipirali tekst povlaštenim položajem »recipijenta u fantazmi«. I kako se svi nalazimo u posljednjem mjesecu posljednje godine desetljeća, upitujem se o nekim glavnim karakteristikama literature uz koju sam kao čitatelj odrastala, prolazeći kroz prve i nadolazeće stabilizacijske godine.

Govorili smo o razlicitosti pisama i nastupajućim generacijama, prepoznavali koordinatorje koji su otvarali zelena svjetla na traci nazvanoj »dominantan model« i istovremeno upućivali na dodatni vozni pojas one koji nisu ispunjavali zahtjeve vladajućeg ukusa. Koliko smo se uz književne tekstove i zabavljali, i da li smo se uz neke od njih i nasmijali?

Vjerujem da je snažnija pohvala izrečena autoru rečenicom »*Baš sam se uz tvoju "Teorijsku gramatiku" dobro nasmijala*«, naravno odaslanom brojnim i različitim bojama glasova, negoli li pisanjem jedne ozbiljne kritičke analize koja će ulaziti u i žanrovsko određenje sva-ke priče uključene u knjigu, promatrati govorne perspektive, promjene pripovjedača itd. Istovremeno, uvjerenia sam da bi danas jedan pisčev dnevnik kao popratni materijal njegove objelodanjene knjige mogao biti duhovitiji od samog uknjiženog naslova. Svakako, ako bi u njega bili unešeni i podaci o visini autorskog honorara, visini naklade, broju čita-telja, površini radnog stola u pisčevu višesobnom stanu. Bojim se samo da bismo takvom dnevničkom tekstu pridružili žanr tragikomicnog, a smijeh nastao reakcijom na pročitane podatke imenovalošim istoše-nim, ali uvjek odgovarajućim terminom »smijeha kroz suze«.

Budući da nam je do periodizacijske natuknice »književnost devedesetih« ostalo još malo vremena, mislim da se svi slažemo kako bi bilo upravo sjajno da vam ovako za kraj, predložim i nekoliko vedrijih tekstova nastalih u vremenu osamdesetih. I sada: *zamislite duhovitu priču*. Odgovarate li: *kako je to neobična pojava?*

Kada je 1954. godine *Vladimir Kovačić* objavio izbor hrvatske proze pod naslovom *Hrvatski humoristi*, uključivši u njega čak i odolom romanu »*U registraturi*«, Ante Kovačića (onaj dio o školovanju Ivice Kićmanovića) zapisao je u svom pogovoru kao priredivač i sljedeće: »*Pri izboru gradiva za ovu zbirku rukovodili smo se u prvom redu načelom, da od hrvatskih pisaca uvrstimo one, koji su se istakli, uz svoj ostali književni rad, i kao humoristi (a nisu, možda, napisali svega jednu humoresku); zatim, odabirući od svakog pisca samo jednu pripovijest, nastojali smo odabratи takvu, koja je najbliža i najpristupачnija našim današnjim čitaocima, a pogotovo onima na našem selu. Ova knjiga je zato zbirka hrvatskih humorista, koja nema antologisku namjeru, nego želi da postigne gore spomenuta svrhu!« (1)*

Moj prijedlog »duhovitih tekstova« dan je pozicijom stvarnog čitalja, i on je, podrazumijeva se, samo jedan od rezultata doživljaja određenog literarnog predloška.⁽²⁾ Ne ulazim zbog toga u preciznija detektiranja smješnog, pa tekstove, »razvrstane u nekoliko grupa (preuzimane u cijelosti ili predstavljene ulomkom), pratim samo kratkim komentarom.

¹ Hrvatski humoristi, uredio i pogovor napisao Vladimir Kovačić Seljačka sloga, Zagreb 1954, str. 250

2. Izbor je vrlo sužen. Dakako, da se uz sve grupe moglo spomenuti još tekstova i još autora. Npr. uz parodiranje žanra i Dubravku Ugresic (Život je bajka) i Carmen Klein (Izuzetno nadahnuta bajka o pogovoru (i predgovoru)), uz dosjetnik i one brojne minimalistice koji su nas kratko nasmijavali u osamdesetim. Ali, ova anketa imala je samo jednog ispitanika koji je ostvario, zasigurno, svoj trenutan doživljaj teksta.

*Ne pijem vodu,
jer se u njoj ribe ševe.*